

Katarzyna Puchalska

Uniwersytet Rzeszowski

WPLYW BIZ NA WZROST GOSPODARCZY KRAJÓW INWESTYCJI

Streszczenie: Kryzys gospodarczy spowodował gwałtowne zahamowanie procesu przepływów BIZ. Dotyczy to również większości krajów UE. Zahamowanie to przełożyło się na spowolnienie dynamiki wzrostu PKB. Negatywne oceny perspektyw wzrostu sprzedaży, lęk przed przyszłością, czy zaostrzenie warunków dostępu do kredytu powodowały spadek nowych zadań inwestycyjnych. Kontynuowane były z reguły przedsięwzięcia modernizujące majątek przedsiębiorstw, poprawiające zdolności konkurencyjne firm, ale w zbyt małej skali dla podtrzymania ożywienia gospodarczego.

Słowa kluczowe: wzrost gospodarki, inwestycje zagraniczne, BIZ.

1. Wstęp

Globalna niestabilność finansowa nie pozostała bez wpływu na kształt i rozmiary bezpośrednich inwestycji zagranicznych na świecie. Jak wynika z danych zaprezentowanych przez Konferencję ONZ ds. Handlu i Rozwoju UNCTAD przepływ inwestycji zagranicznych na świecie spadł w 2008 r. o ponad 20% i najpierw dotknął kraje rozwinięte, a dopiero później kraje biedne.

Współcześnie nie można mówić o rozwoju gospodarczym kraju bez napływu kapitału. W. Rostow, autor popularnej przed laty koncepcji konwergencji gospodarczej¹, wskazał, że kraje nieposiadające wystarczających zasobów rodzimego kapitału mogą zdynamizować rozwój ekonomiczny dzięki napływowi bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ). Podobnie w modelu Mankiwa-Romera-Weila podkreśla się rolę bezpośrednich inwestycji zagranicznych² jako czynnika pozytywnie oddziałującego na warunki wzrostu gospodarczego kraju goszczącego. Napływ BIZ

---

¹ W. Rostow, *The Stages of Economic Growth. Non Communist Manifesto*, Cambridge 1971, cyt. za: G. Ancyparowicz, *Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na wzrost polskiej gospodarki w okresie po akcesyjnym*. Materiał na konferencję prasową w dniu 26 maja 2009 r., GUS, Departament ds. Statystyki i Finansów, s. 1.

² N.G. Mankiw, D. Romer, D.N. Weil, *A contribution to the empirics of economic growth*, „Quarterly Journal of Economic” 1992, 5, s. 461-418. M. Blomstrom, A. Koko, *Multinational corporations and spillovers*, „Journal of Economic Surveys” 1998, 3, Vol. 2.

na rynek danego kraju zwiększa nie tylko wartość inwestycji, ale też przyczynia się do wzrostu wydajności pozostałych czynników produkcji poprzez napływ nowych technologii. Zdaniem R.F. Harroda i E.D. Domara główną rolę w procesie wzrostu gospodarczego odgrywa akumulacja kapitału³. Według J.H. Duninga, BIZ to pewnego rodzaju transakcja wiązana, realizowana w trzech płaszczyznach: kapitału, technologii i doświadczenia⁴. Należy je zatem traktować nie tylko jako międzynarodowy przepływ kapitału, lecz szerzej – jako transfer umiejętności technologicznych, menedżerskich i marketingowych.

Ma to ogromne znaczenie szczególnie dla krajów znajdujących się na niższym poziomie rozwoju, gdyż panuje pogląd, że obecność inwestorów zagranicznych stanowi najbardziej efektywne, stosunkowo niedrogię źródło finansowania lokalnych projektów inwestycyjnych, a przede wszystkim umożliwia dostęp do najnowszych rozwiązań technologicznych i organizacyjnych.

Niestety, wyniki analiz empirycznych nie pozwalają na jednoznaczną akceptację hipotezy o korzystnym wpływie BIZ na gospodarkę kraju goszczącego, choć ma ona wielu zwolenników.

Celem niniejszego opracowania jest określenie znaczenia BIZ dla kraju inwestycji pod kątem wzrostu gospodarczego. Ze względu na ograniczenia edytorskie analizie poddano tylko wybrane kraje UE.

2. Znaczenie oddziaływania BIZ – ujęcie teoretyczne

W literaturze przedmiotu nie znajdziemy jednoznacznej odpowiedzi na pytanie o wpływ inwestycji zagranicznych na kraj przyjmujący. Najczęściej mówi się o kilku obszarach wpływu BIZ na gospodarkę kraju goszczącego: rynek kapitałowy i finansowy, bilans płatniczy, kierunki restrukturyzacji gospodarki oraz rynek pracy i zatrudnienie⁵.

Z pewnością nie można jednoznacznie powiedzieć, że pewien rodzaj inwestorów zagranicznych przyniesie danemu krajowi tylko korzyści, inny zaś przeciwnie⁶. Wpływ BIZ na kraj przyjmujący można zobrazować za pomocą diamentu M.E. Portera, uwzględniającego najważniejsze czynniki determinujące konkurencyjność układów terytorialnych, do których zaliczył: warunki czynników produkcji; warunki popytu kraju; sektory pokrewne i wspomagające; strategię, strukturę i rywalizację firm.

³ R.F. Harrod, *An essay in dynamic theory*, „The Economic Journal” 1939, Vol. 49, No. 193, s. 14-33; E.D. Domar, *Capital expansion, rate of growth and employment*, „Econometrica” 1946, Vol. 14, No. 2, s. 137-147.

⁴ J.H. Duning, *Studium w międzynarodowej inwestycji*, London 1970, s. 27.

⁵ B. Liberska, *Globalizacja. Mechanizmy i wyzwania*, PWE, Warszawa 2002, s. 57-64.

⁶ W. Dziemianowicz, *Inwestycje zagraniczne jako czynnik rozwoju polskich regionów*, Ekspertyza wykonana na zlecenie Departamentu Koordynacji Polityki Strukturalnej w MGPI PS, www.fundusze-strukturalne.gov.pl/.../inwestycje%20zagraniczne%20dziemianowicz.pdf, s. 2 [27.07.2009].

Warto jednak zauważyć, że określone oddziaływanie na kraj nie musi oznaczać takiego samego oddziaływania na konkretny region. Jest to szczególnie widoczne, gdy obserwujemy wyniki ekonomiczne firm w skali globalnej i poszczególnych krajów. W skali światowej firma może poprawiać wydajność lub zwiększać zyski, ale osiągnięte jest to przez redukcję zatrudnienia w wybranych fabrykach czy omijanie niekorzystnych przepisów podatkowych. Podobne zależności występują w poszczególnych państwach. Przykłady, jakie obserwujemy w Polsce, pokazują, że w jednym regionie może być zlokalizowana siedziba spółki, gdy zakłady produkcyjne działają w innych częściach kraju. Tego typu dekompozycja może mieć negatywny wpływ na region, gdy z punktu widzenia interesu firmy należy np. prowadzić do koncentracji działalności (likwidacja dublowania produkcji). Wówczas podejmowane są decyzje o zamykaniu produkcji w jednym regionie, a zwiększaniu jej w innym. Problem ten nie dotyczy wyłącznie regionów peryferyjnych, ale może dotyczyć regionów dobrze rozwiniętych⁷.

Znaczenie bezpośrednich inwestycji zagranicznych dla kraju goszczącego jest bardzo trudne do zinterpretowania. Jest ono uwarunkowane specyfiką kraju lokaty i zależne od jego potrzeb. Optymalna sytuacja to taka, w której motywacje inwestorów pokrywają się z potrzebami kraju lokaty. Jednak cele i strategie krajów przyjmujących kapitał i korporacji transnarodowych nie zawsze są jednakowe. Niekiedy nawet bywają całkowicie rozbieżne. Inwestycje zagraniczne, zwłaszcza typu *greenfield* uznawane są za ważny czynnik wzrostu i rozwoju gospodarczego kraju przyjmującego. Wpływ kapitału zagranicznego zwiększa zasoby inwestycyjne kraju lokaty, z czym związany jest przyspieszony wzrost gospodarczy. BIZ umożliwia modernizację zasobów produkcyjnych, usprawnienie zarządzania i technologii, poprawienie jakości wytwarzanych produktów oraz zwiększenie ogólnej efektywności przedsiębiorstw⁸.

3. Atrakcyjność inwestycyjna państw i regionów

World Investment Report z roku 2010 pokazuje, że kryzys znacząco ograniczył inwestycje korporacji transnarodowych. W 2008 r. do 43% wzrósł udział krajów rozwijających się w inwestycjach ogółem. O niemal jedną trzecią spadły bezpośrednie inwestycje w krajach rozwijających się, głównie przez ograniczenie przez firmy przejść innych przedsiębiorstw. W Europie fuzje i przejęcia spadły w 2008 r. aż o 56%. Szczególnie mocno kryzys zaważył na dużych transakcjach przekraczających miliard dolarów.

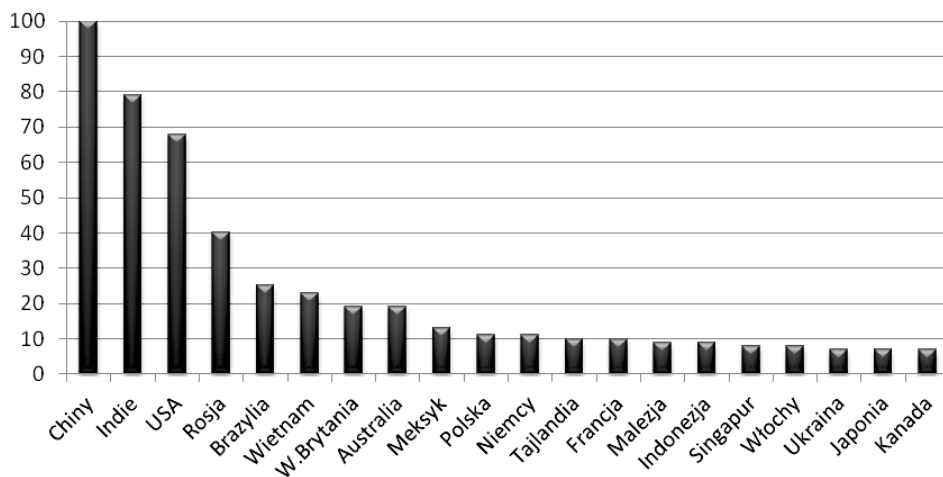
Bezpośrednie inwestycje zagraniczne to ważna część światowej gospodarki. Pozwalają one firmom na efektywniejszą lokalizację produkcji. Dla krajów przy-

⁷ Tamże, s. 2.

⁸ Jaworek M., *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w prywatyzacji polskiej gospodarki*, Wyd. Dom Organizatora, Toruń 2006, s. 59-60.

mujących inwestycje, np. typu *greenfield*, czyli budowanie zakładów od podstaw, oznaczają nowe miejsca pracy, przepływ nowych technologii. W Polsce firmy z zagranicznym kapitałem generują ponad 60% eksportu. Według UNCTAD do końca 2008 r. skumulowane bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce sięgnęły już 161,4 mld USD. To więcej niż w Czechach (114 mld USD) czy Danii (150 mld USD), niewiele mniej niż w Irlandii (171 mld USD).

Polska, według badań opracowanych przez UNCTAD, uznana została za państwo w którym warto inwestować. Z kolei według rankingu z 2010 r. firmy A.T. Kearney nasz kraj uplasował się na szóstej lokacie, awansując aż o 16 miejsc, co świadczy o wzroście stopnia zaufania inwestorów zagranicznych do polskiej gospodarki. Wśród państw uznanych za atrakcyjne przez inwestorów zagranicznych znalazły się dwa kraje Europy Zachodniej – Wielka Brytania i Niemcy (rys. 1).

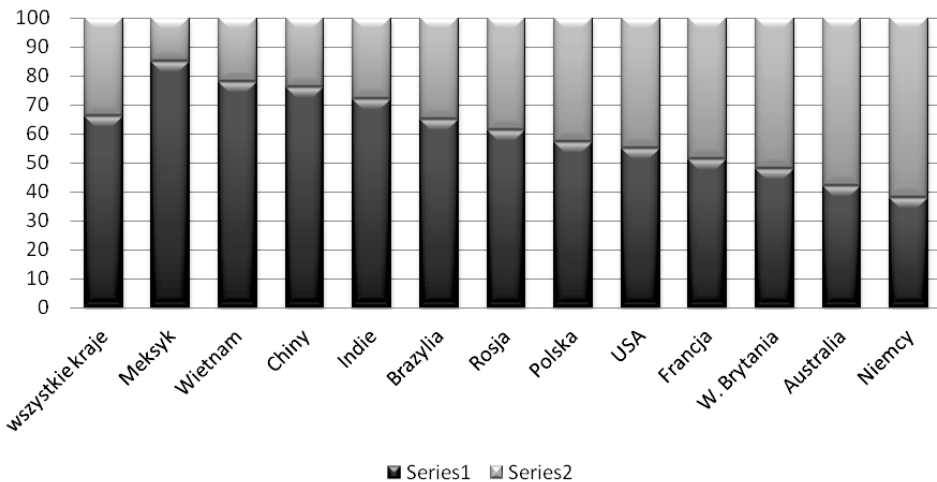
Rys. 1. Dwadzieścia najbardziej atrakcyjnych gospodarek dla lokalizacji inwestycji zagranicznych

Źródło: UNCTAD, *World Investment Prospects Survey 2007-2009*.

Coraz więcej inwestorów zagranicznych jako teren swojej inwestycji rozważa odległe rejony, zwłaszcza obszary Azji Południowej i Wschodniej. Chiny i Indie są wymieniane przez KTN jako najbardziej atrakcyjne. W rankingu FDI Confidence Index Chiny znalazły się na pierwszym miejscu jako kraj atrakcyjnej lokalizacji BIZ, wyprzedzając Stany Zjednoczone i Indie⁹. Nadal jednak Ameryka Północna i Europa Zachodnia pozostają na szczycie listy głównych miejsc lokalizacji inwestycji. Europa Wschodnia i Wspólnota Niepodległych Państw, Ameryka Łacińska, Brazylia i Meksyk są wprawdzie przedmiotem rosnącego zainteresowania inwestorów, ale nieco mniejszego niż kraje Azji Południowej i Wschodniej. Kraje Azji Zachodniej

⁹ UNCTAD, *World Investment Prospects Survey 2007-2009*.

i Afryki w opinii respondentów będą wykazywały mniejsze zainteresowanie w najbliższych latach mimo niszy inwestycyjnych w przemyśle wydobywczym czy niedawno odnotowanych wzrostów bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Afryce Północnej. Według wspomnianego raportu korporacje będą różnicować formę wejścia z kapitałem na dany obszar. Inwestycje typu greenfield będą powszechniej stosowane jako tryb wejścia w gospodarkach rozwijających się, natomiast inwestycje w krajach rozwiniętych będą częściej dokonywane w postaci fuzji i przejęć (M & As) (rys. 2).

Seria 1 – inwestycje *greenfield*.

Seria 2 – fuzje i przejęcia.

Rys. 2. Formy napływu inwestycji zagranicznych do wybranych krajów w latach 2007-2009

Źródło: opracowano na podstawie: UNCTAD, *World Investment Prospects Survey 2007-2009*.

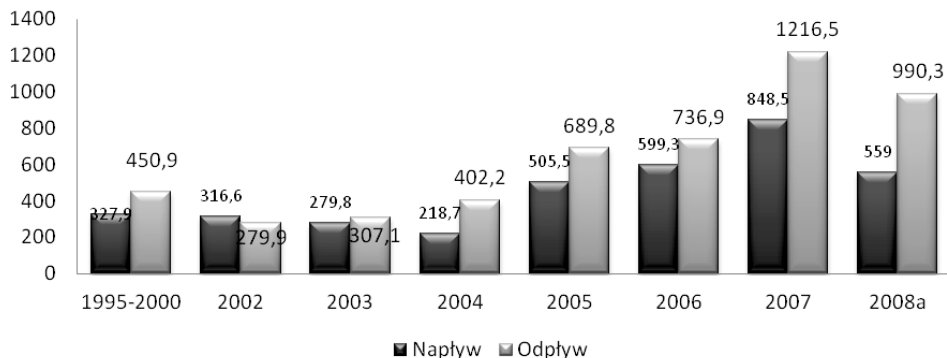
Dostęp do dużych i rozwijających się rynków uważa się za najważniejszą determinantę wzrostu napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych, zwłaszcza wykwalifikowanej siły roboczej. Natomiast jako czynniki ograniczające ekspansję KTN wymieniane są najczęściej: niestabilność finansowa czy możliwy wzrost protekcjonizmu.

4. BIZ a wzrost gospodarczy

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne uważa się za istotny czynnik wzrostu gospodarczego w krajach UE. Dzieje się tak dlatego, że umiędzynarodowienie produkcji poma-

ga lepiej wykorzystać zalety przedsiębiorstw i krajów, a z kolei wzrost presji konkurencyjnej na rynkach pomaga stymulować innowacyjność i transfer technologii.

Jednak również kryzys gospodarczy i finansowy wprowadza istotne zmiany w krajobrazie bezpośrednich inwestycji zagranicznych, powoduje np. spadek roli UE jako regionu napływu BIZ. W 2008 r. UE przyciągnęła 990,3 mld USD, co oznacza spadek rzędu 289,5 mld USD. Najbliższa perspektywa jednak nie napawa optymizmem, gdyż tylko cztery kraje UE pojawiają się w World Investment Report 2009 jako najbardziej atrakcyjne lokalizacje nowych inwestycji w latach 2009-2011, są wśród nich Wielka Brytania i Polska.

^a World Investment Prospects Survey 2009-2011, s. 46.

Rys. 3. Napływ i odpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do UE w latach 1995-2008 w mld USD

Źródło: opracowano na podstawie: UNCTAD, World Investment Report 2008, Transnational Corporations and Infrastructure, s. 9.

Debaty na temat potrzeby wspólnych wysiłków w celu wspierania inwestycji zagranicznych w UE są procesem zbyt powolnym. W pewnym stopniu spadek inwestycji zagranicznych jest naturalny wobec poszukiwań KTN dla swoich inwestycji miejsc charakteryzujących się niskimi kosztami produkcji.

Jednak największa obawa wynika z tego, że UE może utracić atrakcyjność jako miejsce lokalizacji wysokiej technologii i innowacyjnych sektorów gospodarki. W Zielonej Księdze Komisji Europejskiej możemy przeczytać, że „w dobie globalizacji rodzi się pytanie o zdolność Europy do utrzymania przewagi konkurencyjnej w dziedzinie wiedzy i innowacji”. Oprócz niezbędnych reform w celu poprawy klimatu inwestycyjnego, pojawiają się tendencje do bardziej aktywnej i skutecznej promocji UE jako celu inwestycji, w szczególności w zakresie innowacji i technologii. W ramach jednolitego rynku europejskiego państwa konkurują z sobą i stale wzrasta wielkość środków przeznaczanych na przyciąganie inwestycji zagranicznych. Waga

przywiązywana do krajowych i subkrajowych agencji promocji inwestycji również wzrasta. Ale obecnie największym wyzwaniem jest konieczność nawiązania ściślejszej współpracy między państwami członkowskimi w celu przyciągnięcia większych (i wyższej jakości) inwestycji zagranicznych do UE jako całości¹⁰ (zob. tabela 1).

Tabela 1. Przepływy BIZ jako udział procentowy PKB w wybranych państwach członkowskich UE w latach 1997-2008

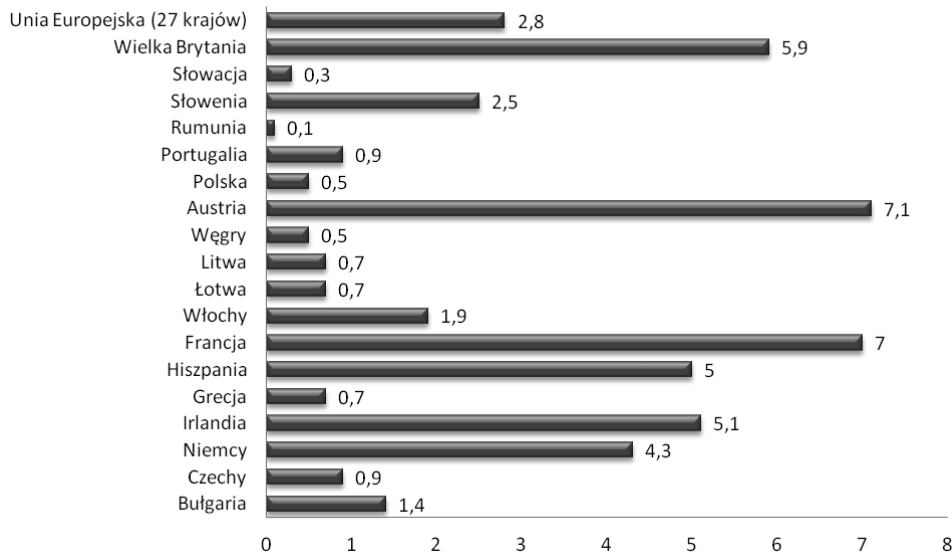
Państwa UE	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Bułgaria	:	:	0,1	0	0,1	0,2	0,1	-0,8	1,1	0,6	0,7	1,4
Czechy	0	0,2	0,3	0,1	0,3	0,3	0,2	0,9	0	1	0,9	0,9
Niemcy	3,8	8	5,1	3	2,1	0,9	0,2	0,7	2,7	4,4	5,4	4,3
Irlandia	:	4,4	6,3	4,8	3,9	6,9	3,5	9,8	7,1	6,9	8,1	5,1
Grecja	:	:	:	1,7	0,5	:	:	0,4	0,6	1,5	1,7	0,7
Hiszpania	2,2	3,2	7,2	10	5,4	4,8	3,2	5,8	3,7	8,4	9,6	5
Francja	2,7	3,3	8,7	13,2	6,9	3,5	3	2,8	5,4	4,9	6,5	7
Włochy	0,9	1	0,6	1,1	1,9	1,4	0,6	1,1	2,4	2,3	4,3	1,9
Łotwa	0,1	0,8	0	0,1	0,2	0	0,4	0,8	0,8	0,9	1,3	0,7
Litwa	0,3	0	0,1	0	0,1	0,1	0,2	1,2	1,3	1	1,5	0,7
Węgry	:	:	0,5	1,2	0,7	0,4	2	1,1	2	3,4	2,6	0,5
Austria	1	1,3	1,6	3	1,6	2,8	2,8	2,9	3,8	4,3	10,5	7,1
Polska	0	0,2	0	0	0	0,1	0,1	0,4	1,1	2,6	1,3	0,5
Portugalia	1,8	3,4	2,6	7,2	5,4	-0,1	4,2	4,2	1,1	3,7	2,5	0,9
Rumunia	:	0	0	0	0	0	:	:	0	0,3	0,2	0,1
Słowenia	:	:	:	:	1,3	0,8	1,8	1,4	1,9	2,4	4,1	2,5
Słowacja	:	:	:	0,1	0,3	0	0,7	-0,1	0,3	0,9	0,8	0,3
Wielka Brytania	4,5	8,4	13,4	15,8	4	3,1	3,3	4,1	3,5	3,5	11,4	5,9
Unia Europejska (27 krajów)	:	:	:	:	:	:	:	1,3	2,2	2,7	4,3	2,8

Źródło: opracowano na podstawie EUROSTAT; : – dane niedostępne.

Jak wynika z tabeli 1 i rys. 4 największy wpływ na PKB w 2008 r. miały przepływy bezpośrednich inwestycji w Austrii, we Francji, w Wielkiej Brytanii, Irlandii i Niemczech. Natomiast najmniejszy w Rumunii, zaledwie na poziomie 0,1% PKB, na Słowacji – 0,3 i niewiele większy w Polsce i na Węgrzech po 0,5%.

Zahamowanie aktywności inwestycyjnej, widocznej u większości państw w 2007 r., przełożyło się na spowolnienie dynamiki wzrostu PKB. Negatywne oceny

¹⁰ http://www.fdimagazine.com/news/fullstory.php/aid/3255/Europe_needs_a_more_FDI-friendly_approach.html.

Rys. 4. Przepływy BIZ jako procentowy udział PKB w wybranych państwach członkowskich UE w 2008 r.

Źródło: opracowano na podstawie: EUROSTAT.

perspektyw wzrostu sprzedaży, rewizje „w dół” prognoz gospodarczych, lęk przed przyszłością, a także często zaostrzenie warunków dostępu do kredytu powstrzymały menedżerów przed rozpoczynaniem nowych zadań inwestycyjnych, a niektórych nawet skłaniały do zamrażania projektów w toku realizacji. Kontynuowane były przedsięwzięcia modernizujące majątek przedsiębiorstw, poprawiające zdolności konkurencyjne firm, ale w zbyt małej skali do podtrzymania ożywienia gospodarczego, czego ostateczną konsekwencją są dalsze rewizje prognoz makroekonomicznych.

Inwestycje zagraniczne nakręcają koniunkturę, finansując najczęściej stojące na wyższym poziomie technologicznym i lepiej zarządzane moce wytwórcze i usługowe. To z kolei przyczynia się do wzrostu gospodarczego, bardzo często poprzez ekspansję produkcji eksportowej, którą inwestycje tego typu stymulują szczególnie silnie. Stąd też we współczesnym świecie tak ostra rywalizacja pomiędzy państwami i rejonami o zaabsorbowanie jak największej ilości tego typu zewnętrznego kapitału¹¹.

Wpływ zagranicznych inwestycji bezpośrednich na koniunkturę polega również na pobudzaniu aktywności inwestycyjnej krajowych producentów, zarówno kooperujących, jak i konkurujących z firmami należącymi do zagranicznych właścicieli. W krajach takich, jak Polska, przedsiębiorstwa pod groźbą upadłości bądź wrogiego

¹¹ G. Kołodko, *Wędrujący świat*, Prószyński i S-ka, Warszawa 2008, s. 189.

przejęcia starają się nadać za postępem technicznym, by w porę obniżyć koszty, poprawić jakość i wzbogacać asortyment wyrobów. Sprostanie temu wyzwaniu pobudza popyt inwestycyjny, wymaga bowiem instalowania przyjaznych środowisku naturalnemu, energooszczędnych linii produkcyjnych, zakupu najnowszych licencji i know-how.

Literatura

- Ancyparowicz G., *Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na wzrost polskiej gospodarki w okresie poakcesyjnym*, GUS, Departament ds. Statystyki i Finansów. Materiał na konferencję prasową w dniu 26 maja 2009 r.
- Blomstrom M., Koko A., *Multinational corporations and spillovers*, „Journal of Economic Surveys” 1998, 3, Vol. 2.
- Domar E.D., *Capital expansion, rate of growth and employment*, „Econometrica” 1946, Vol. 14, No. 2.
- Duning J.H., *Studium in International Investment*, London 1970.
- Dziemianowicz W., *Inwestycje zagraniczne jako czynnik rozwoju polskich regionów*. Ekspertyza wykonana na zlecenie Departamentu Koordynacji Polityki Strukturalnej w MGPI PS, www.fundusze-strukturalne.gov.pl/.../inwestycje%20zagraniczne%20dziemianowicz.pdf.
- Harrod R.F., *An essay in dynamic theory*, „The Economic Journal” 1939, Vol. 49, No. 193.
- Jaworek M., *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w prywatyzacji polskiej gospodarki*, Dom Organizatora, Toruń 2006.
- Kołodko G., *Wędrujący świat*, Prószyński i S-ka, Warszawa 2008.
- Liberska B., *Globalizacja. Mechanizmy i wyzwania*, PWE, Warszawa 2002.
- Mankiw N.G., Romer D., Weil D.N., *A contribution to the empirics of economic growth*, „Quartely Journal of Economic” 1992, 5.
- Rostow W., *The Stages of Economic Growth. Non Communist Manifesto*, Cambridge University Press, Cambridge 1971.

IMPACT OF FDI ON INTERNATIONAL INVESTMENT GROWTH

Summary: As G. Kołodko writes in his publication “Wandering World”, “there is no growth and no development without capital. (...) the capital itself, however plentiful, is not enough for that development. (...) For other things need to happen simultaneously – phenomena occur, and processes run – which will cause that the capital will be involved in a way resulting in higher level of production and better standard of living”. Summing up, the economic crisis caused a sudden restrain of the FDI flows. This also applies to most EU countries. This restrain resulted in a slowdown of the dynamics of the GDP growth. The negative assessment of the sales growth prospects, fear of the future, or tightening the access to credit, caused a decrease in the number of new investments. Ventures modernising the capital of enterprises, improving competitive abilities of companies were generally continued, but on a scale too low to sustain the economic revival.